

VLIV TECHNICKÉ VÝCHOVY NA KOMUNIKAČNÍ DOVEDNOSTI ŽÁKA ZŠ

KVAPIL Luděk, ČR

Resumé

Článek je zaměřen na problematiku procesní stránky technické výchovy a jejího vlivu na komunikativní dovednosti žáka ZŠ.

Klíčová slova: technická výchova, osobnost dítěte, dovednost, komunikativní dovednost

INFLUENCE OF TECHNICAL EDUCATION AT PRIMARY SCHOOL PUPIL COMMUNICATION SKILLS

Abstract

The article is focused on procedural aspects of technical education and its impact on communication skills pupil school.

Key words: technical education, child personality, ability, communication skill

Úvod

Současný život člověka, je více a více ovlivňován rychle se rozvíjejícím technologickým rozvojem. Logicky vzato, nemůže být opomíjena stránka technického vzdělávání žáků, jež se děje prostřednictvím technicky zaměřených předmětů. Nejednotný pohled na technické vzdělávání jsme mohli pozorovat již v minulosti, kdy se základní vzdělávání opíralo o různé vzdělávací programy („Základní škola“(1), zde měla technická výchova své místo v předmětu „*Praktické činnosti*“, „Národní škola“(2), technická výchova byla realizována v předmětu „*Pracovní výchova*“ a „Obecná škola“(3), kde technická výchova byla opomíjena (neměla vlastní předmět) a technické vzdělávání se integrovalo do jiných příbuzných předmětů. Výuka byla vnímána různými učiteli různě. Jednotný systém do technického vzdělávání vnesl „*Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*“(4), který jasně a zřetelně vymezuje oblast technického vzdělávání na základní škole. Technickou výchovu považujeme za neoddelitelnou součást základního všeobecného vzdělání a v interakci s ostatními předměty vytváří předpoklady pro komplexní rozvoj a vývoj osobnosti žáka. Představa, že technická výchova svým obsahem a zaměřením rozvíjí jen základní technické předpoklady v oblasti manuální zručnosti, technických vědomostí a tvořivých přístupů, je mylná. Nelze tedy vnímat technické vzdělávání jen z pohledu procesní stránky výuky, které je v základě postaveno na činnostním charakteru výuky, ale je třeba je vnímat v širších souvislostech, které ovlivňují rozvoj žáka v rámci interdisciplinárních vztahů v ostatních předmětech základního vzdělávání. Významným prvkem ovlivňující osobnost žáka se stává jeho úroveň komunikativních dovedností. Mateřský jazyk a jeho výuka zastává dominantní místo v rozvoji žákovské komunikace, není však jediná, která ovlivňuje tuto významnou složku žákovské osobnosti. Vliv technické výchovy na rozvoj komunikativních dovedností žáka se projevuje již v předškolním věku a rozšiřuje se v základním vzdělávání.

Procesní stránka technické výchovy

RVPZV vymezuje oblasti, kde se dítě (žák) seznamuje s technickou výchovou v širším pojetí(4). RVPPV je uspořádán do pěti vzdělávacích oblastí, z nichž druhá oblast „Dítě a jeho psychika“(5) je věnována třem podoblastem:

„Jazyk a řeč“, „Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace“ a „Sebepojetí, city, vůle“.

- Děti poznávají tvary nejrůznějších předmětů (určují jejich charakteristické znaky – v poznávacím (vzdělávacím) procesu se opírají o základní smysly.
- Seznamují se s konkrétními technickými materiály, provádí jednoduché pracovní operace s těmito materiály, vytváří jednoduché výrobky.
- Rozvíjí samostatnost při plnění úkolů, osobní spokojenost s výsledkem své práce, citové prožitky.

RVPZV vymezuje technickému vzdělávání oblast **„Člověk a svět práce“**.

Technická výchova a její úroveň je dána tím, jak ji prezentuje učitel na základě jeho úsudku, zkušeností a profesním přístupem. Zatím co v předškolním vzdělávání nemusí mít cíl vzdělávání charakter procesní (tzn. nedochází ke tvorbě výrobku), na základní škole se cíl hodiny opírá o tvořivý prvek, který je závislý na rozvoji jemné motoriky, dovedností, návyků, technické myšlení a v neposlední řadě tvořivosti. Jde tedy o procesní stránku výuky, jejímž výsledkem je technický výrobek. Je také nutné si uvědomit, že na 2.stupni ZŠ je na některých školách předmět technická výchova značně omezen. Jsou základní školy, které si uvědomují význam technicky orientované výuky (tyto školy mají speciální prostory – laboratoře, dílny). Vedle těchto škol jsou takové, které tyto prostory ruší a nebo je již zrušily. Tyto školy pak nezajišťují komplexní rozvoj v oblasti technického vzdělávání. Výsledkem může být i negativní dopad na rozvoj komunikačních dovedností, vyjadřovacích schopností, slovní zásoby apod., v konečném součtu i na další orientaci v technických profesích a výběr dalšího studia. Na odborných školách pro nejrůznější profese. Výsledkem je značný nezáměr o studium na SOU. Významu zařazení technického vzdělávání se věnovalo mnoho pedagogů – Škára (6), Dudobvská (7), Kropáč (8) atp.

1. Komunikační dovednosti

Všechny uvedené oblasti vzdělávání v technických předmětech jsou svázány a zásadním způsobem ovlivňují rozvoj komunikačních dovedností žáka. Technická výchova svým obsahem rozvíjí osobnost žáka z hlediska zmíněných komunikačních dovedností, a to v oblasti:

- **Rozvoje slovní zásoby** (poznávání technických materiálů, jejich vlastností, názvosloví, nástroje a pomůcky).
- **Pracovních postupů** (reprodukce a tvorba technologických postupů).
- **Technologických operací** (popis, použití).
- **Technického myšlení** (tvorba řešení problému a vzájemná konzultace se spolužáky).
- **Technického výrobku** (vlastní tvořivý projev, popis tvorby).

Mezi vzdělávacími oblastmi zaujímá významné postavení vzdělávací oblast *Jazyk a jazyková komunikace*. Tato oblast zaujímá stěžejní postavení ve výchovně vzdělávacím

procesu. Dobrá úroveň jazykové kultury a komunikace patří k podstatným znakům všeobecné vyspělosti absolventa základního vzdělávání(9). Předmět český jazyk je ve svém tradičním členění rozdělen na tři složky, tj. jazyk-sloh-literatura. Zamyslíme-li se blíže nad jednotlivými složkami, uvědomíme si, jak je technické vzdělávání svázáno s:

- **Rétorikou** (mluvený odborný projev)
- **Lexikologií** (slovní zásoba)
- **Stylistikou** (písemný projev)

Aplikace v praxi

Uvedme si příklad vztahu technického vzdělávání s českým jazykem ve výuce „Praktických činností“. Jak jsme již uvedli, základním prvkem procesní stránky technického vzdělávání je **výrobek**.

Výrobek

Technický popis

- Technický materiál (odborné názvy)
- Nástroje a pomůcky (popis použití)

Technologický postup, výkres

- orientace žáka ve výkresové dokumentaci (představivost)
- orientace žáka v textu (pochození textu, čtenářská gramotnost)

Sebereflexe

- Popis výrobku, jeho použití, význam
- Sebehodnocení výsledku své práce

Aktivizující prvky

- Motivace (plnění složitějších úkolů)
- Zájem (vzbuzení zájmu o neoblíbené předměty)
- Sebedůvěra (posilování osobnosti)

Jazyková komunikace

- Odborný mluvený projev (správné vyjadřování, intonace hlasu - hlasitost, pauza atd.)
- Slovní zásoba (odborné názvy, výslovnost)
- Písemný projev (slohová práce na téma „Jak jsem vyráběl svou hračku“)

Závěr

Mateřský jazyk a technické vzdělávání k sobě neodmyslitelně patří a oslabení jedné či druhé složky výchovy ovlivňuje komplexní rozvoj osobnosti žáka. Je tedy třeba zvážit, zda absence technického vzdělávání (rušení praktických dílen na ZŠ) nepůsobí kontraproduktivně v oblasti jazykové komunikace jedince. Osobně se domnívám, že ano, neboť komunikativní dovednost a její úroveň, je základní lidskou potřebou každého jedince.

Literatura

1. Vzdělávací program Základní škola. Praha: Portál, 1996
2. Vzdělávací program Obecná škola. Praha: Portál, 1996
3. Vzdělávací program Národní škola. Praha: PSN,
4. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2004. ISBN 80-87000-00-5.
5. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2007.

6. ŠKÁRA, I. *Technika a základní všeobecné vzdělání*. Brno: MU, 1996
7. DUBOVSKÁ, R. a kol. *Je základné a technické vzdelanie súčasťou všeobecného vzdelania? In sborník konference UMB „Technické vzdelanie jako súčasť všeobecného technického vzdelania“* Banská Bystrica 2002, 462 s. ISBN 80-244-08978-X.
8. KROPÁČ, J., CHRÁSKA, M. *Výchova v obecně technických předmětech*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, 190 s. ISBN 80-8055-734-9.
9. RVPZV, Praha: VUP, 2005, s. 20.
10. KROPÁČ, J., CHRÁSKA, M. *Výchova v obecně technických předmětech*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, 190 s. ISBN 80-244-08978-X.

Lektoroval: **Mgr. Milan Polák, Ph.D.**

Kontaktní adresa:

Luděk Kvapil, Mgr. Ph.D.,
Katedra technické a informační výchovy,
Pedagogická fakulta UP, Žižkovo nám. 5,
771 40 Olomouc, ČR, tel. 00420 585 635 807,
e-mail: ludek.kvapil@upol.cz